

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995 yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

4-2022

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

B.Shermuhammadov	
Xalq ardog'idagi til - mangu barhayot.....	6
	PEDAGOGIKA
T.Egamberdiyeva, O.Ashurova	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarining ekoestetik madaniyatini rivojlantirishning tahliliy omillari.	9
U.Maqsudov, R.Rahmonova	
Ommaviy axborot vositalari mediasavodxonlik kompetensiyalarini shakllantirish obyekti sifatida.....	12
M.Suyunova	
Pedagogik tadqiqotlarning o'ziga xos xususiyatlari va uni tashkil etish tamoyillari.....	17
N.Saidova, B.Abdullayeva	
Bo'lajak boshlangich sinf o'qituvchilarining axborot-kommunikativ kompetentligini rivojlantirishni modeli.....	20
X.Tojiboyeva	
O'smir yoshdagi o'quvchilarda gender o'z-o'zini anglash ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari.....	24
A.Kalliyev	
Ijodkor talabalar bilan ishlashda pedagoglik mahorati va usullar	27
I.Usmonaliyev	
Tarixiy tafakkur orqali bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash omillari usullarini pedagogik taxlili.....	32
	FALSAFA, SIYOSAT
A.Yuldashov	
O'zbekistonda intellektual mulk huquqi muhofazasini ta'minlashda ta'limning ahamiyati.....	37
Q.Aliqulov	
Innovatsion va transformatsion o'zgarishlarning yoshlar iqtisodiy faolligiga ta'siri	41
	TARIX
X.Boymirzayev, Z.Jobborov	
Sovet hukumatida 20-30 yillarda amalga oshirilgan targ'ibot-tashviqot ishlari tarixidan.....	46
X.Mamajonov	
Amir Temur davlati va oltin o'rda o'rtasidagi manfaatlar to'qnashuvi va diplomatik aloqalarning boshlanishi.....	49
A.Aloxunov, A.Mamasiddiqov	
Farg'ona vodiysidagi dalvarzin yodgorligining mudofaa tizimi xususida	53
A.Abduxalimov	
Vodiy viloyatlari qishloq aholisining ijtimoiy jihatdan muhofaza qilinishi	57
I.Yusupov	
O'zbekistonda hududiy telekanallarning tashkil etilishi va rivojlanish tarixi	62
I.Turdiyev	
Jizzax vohasi aholisining oila va nikoh bilan bog'liq an'analari va Marosimlari	67
Liang Yun, Xi Tongyuan, Ra'nogul Yusuf, N.Kambarov	
O'zbekistonning Samarqand shaxridagi Sazagan yodgorligining M11 qabrida olib borilgan qazuv tadqiqotining hisoboti	70
	ADABIYOTSHUNOSLIK
L.Axmadaliyev	
Po'latjon Qayyumiy zamondoshlari xotirasida	85

PEDAGOGIK TADQIQOTLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA UNI TASHKIL ETISH TAMOYILLARI

ОСОБЕННОСТИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ И ЕГО ОРГАНИЗАЦИИ

PECULIARITIES OF PEDAGOGICAL RESEARCH AND ITS ORGANIZATION

Suyunova Matluba Abdusaidovna¹

¹Suyunova Matluba Abdusaidovna

– Termiz davlat pedagogika instituti
Maktabgacha ta'lim fakulteti, Maktabgacha ta'lim
metodika kafedrası oqituvchisi.

Аннотация

Ushbu maqolada pedagogik tadqiqotlarning o'ziga xos xususiyatlari va uni tashkil etish bosqichlari haqida fikr yuritiladi. Pedagogik tadqiqotni tashkil etish, dalillarni aniqlash, baholash, tahminiy xulosa chiqarish, nazariy umumlashtirish metodikasi pedagogik tadqiqotda asosiy me'zon ekanligi ochib berilgan.

Аннотация

В данной статье рассматриваются специфические особенности педагогического исследования и этапы его организации. Выявлено, что методология организации педагогического исследования, выявления фактов, их оценки, подведения приблизительных выводов, теоретического обобщения является основным критерием в педагогическом исследовании.

Abstract

This article discusses the specific features of pedagogical research and the stages of its organization. It has been revealed that the methodology of organizing pedagogical research, identifying evidence, evaluating, drawing approximate conclusions, and theoretical generalization is the main criterion in pedagogical research.

Kalit so'zlar: ta'lim, fan, tajriba, tadqiqot, pedagogika, tahlil, eksperimental, tadqiqotchi, muammo, nazariya, fakt, kategoriya.

Ключевые слова: образование, наука, опыт, исследование, педагогика, анализ, экспериментальный, исследователь, проблема, теория, факт, категория.

Key words: education, science, experience, research, pedagogy, analysis, experimental, researcher, problem, theory, fact, category.

KIRISH

Ilmiy-tadqiqot ishlarini amalga oshirish bugungi kunda ta'limning asosiy amaliy maqsadlarini hal etishga qaratilgan ta'lim va tarbiyaning samarali usullarini topishning juda muhim vositasi bo'lib xizmat qilmoqda. Har bir fan ilmiy tadqiqotlar va ilmiy tajribalar asosida rivojlanadi. O'ziga xos tadqiqot ob'ekti, predmetidan kelib chiqadigan ilmiy tadqiqot usuliga ega. Tabiiy fanlarda tajriba ustuvorligi, gumanitar fanlarda tafakkur eksperimenti ustuvorligi amal qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Ma'lumki, tadqiqot yangi fundamental va amaliy bilimlar yaratish, asoslash, ob'ektiv ilmiy faoliyat jarayoni tadqiqot predmeti voqea hodisalarni qonuniyatlarini aniqlashdir. Har qanday tadqiqotda, avvalo dalillar aniqlanadi va u asosida nazariy qolidalar shakllanadi. Tadqiqotchining metodologik yondoshuvi, uning dunyoqarashi, maqsad vazifalarni qo'yishi, hayotiy misollar, dalillarni tahlil qilishi va xulosa chiqarishga bog'liq. Shuning uchun tadqiqotni tashkil etish, dalillarni aniqlash, baholash, tahminiy xulosa chiqarish, nazariy umumlashtirish metodikasi pedagogik tadqiqotda o'ziga xos xususiyatga ega. Ya'ni, har bir fandagi singari pedagogik tadqiqotning boshlanishi umummetodologik va fanning nazariyasidan kelib chiqadi. Har qanday yangi nazariya oldin yaratilgan fanning fundamental ta'limoti asosida rivojlanadi. Pedagogik tadqiqotlar juda xilmaxil va ko'p funktsiyali bo'lib, ta'lim jarayonini tashkil etish va boshqarish shuningdek, pedagogik muammolarni hal qilishda ushbu pedagogik o'ziga xoslik ta'lim tashkiloti va jamiyatning o'qituvchi-tadqiqotchiga bo'lgan hozirgi ehtiyoji va bu borada uning kasbiy tayyorgarligini oshirish zarurligini e'tirof etmoqda. Bu jarayonda asosiy e'tibor tarixiy yoki falsafiy yo'nalishga ham, uslubiy yoki psixologik jihatga ham berilishi mumkin. Biroq, ta'lim jarayoni va ta'lim muassasalarining faoliyati va rivojlanishi bilan bog'liq deyarli barcha tadqiqotlar murakkab psixologik-pedagogik, ba'zan esa ijtimoiy va psixologik-pedagogik xususiyatga ega.

NATIJALAR

Pedagogik tushunchalardan aniq foydalanishi ilmiy tadqiqotning muhim shartidir. Pedagogik tushunchalarning o'ziga xos xususiyati shundaki, ilmiy tushunchalar oddiy, umumiy tilga yaqin. Pedagogik ishlanmalar keng ommaga, o'qituvchilar, tarbiyachilar, ota-onalarga tushunarli bo'ladi. Tushuncha va iboralarni to'g'ri qo'llash fikrni maqsadli, tushunarli bayon qilish imkonini beradi. .

Pedagogik tadqiqotlar bir necha bosqichlarni o'z ichiga olishi mumkin:

- dastlab tadqiqot muammosi va maqsadini aniqlash;
- mavjud ma'lumotlarni zamonaviy nazariyadagi kabi nazariy tahlil qilish;

Eksperimental ishning bosqichlari muammoning dolzarbligini aniqlashni o'z ichiga oladi. Eksperimental va nazorat guruhlarining birlamchi tashxisi bo'lgan eksperimentni aniqlash, shakllantiruvchi eksperiment, undan so'ng yakuniy tashxis qo'yiladi va diagnostik eksperiment, ya'ni formativ eksperiment davomida olingan natijalarni har tomonlama tahlil qilinadi.

Hozirgi bosqichdagi pedagogika muammolari va jihatlarini o'rganib, pedagogika taraqqiyotining tarixiy tadqiqotlarning asosiy metodologik tamoyillarini shakllantirish mumkin.

Nazariya va amaliyotning birligi tamoyili. Amaliyotga asoslanmagan nazariya samarasiz bo'lib chiqadi, ilmiy nazariya tomonidan qo'llab-quvvatlanmagan amaliyot esa o'z-o'zidan muvaffaqiyatli natija bermaydi. O'quv jarayonini samarali takomillashtirish uchun bo'lajak mutaxassislarining amaliyotini har tomonlama ilmiy tahlil qilish zarur.

Shuning uchun amaliyotning rivojlanishi va tadqiqot usullarini tanlash ilmiy-uslubiy tavsiyalar ishlab chiqish va tadqiqotlar olib borish davomida natijalar haqida hisobot berish talab qilinadi. Tadqiqot natijalarini amaliyotga tatbiq etish lozimdir.

Hozirgi bosqichdagi pedagogika muammolari va pedagogika taraqqiyotining tarixiy jihatlarini o'rganib, pedagogik tadqiqotlarning asosiy metodologik tamoyillarini shakllantirish mumkin.

MUHOKAMA

O'rganilayotgan muammoga ijodiy, konkret-tarixiy yondashish. Oldingi tadqiqotlarga nazar tashlaydigan bo'lsak, u yoki bu bilim sohasini ishlab chiqilgan qoliplarga amal qilgan holda, ijodkorliksiz har tomonlama o'rganish mumkin emasligiga ishonch hosil qilish mumkin. Tadqiqotchi paydo bo'lgan muammolarni hal qilishda zukko bo'lishi kerak. O'rganish jarayonida yangi hodisalar, faktlar uchun o'z tushuntirishlarini izlash, o'rnatilgan qarashlarni o'z ichiga olish va konkretlashtirishga harakat qilish lozim. Biroq, bu zukkolikni ehtiyotkorlik bilan qo'llash, dalillar ilmiy va uzoqni ko'rish bilan mahorat bilan uyg'unlashtirish kerak, chunki bunday izlanishlar insonni ma'naviy jihatdan boyitishi kerak va zaruriy ehtiyotkorlik pedagogik tadqiqotlarda yordam berishi kerak.

Pedagogik jarayon va hodisalarni har tomonlama o'rganish tamoyili.

Pedagogik hodisalarning har biri, u yoki bu tarzda, boshqa hodisalar bilan bog'liq, shuning uchun uni bir tomonlama va alohida ko'rib chiqishga urinish mutlaqo noto'g'ri. Oxir oqibat, bunday yondashuv tadqiqotimizni noto'g'ri xulosalarga olib keladi. Komplekslikning metodologik printsiplari pedagogik jarayon va hodisalarni o'rganishga kompleks yondashuvni nazarda tutadi. Integratsiyalashgan yondashuv o'rganilayotgan hodisaning barcha munosabatlarini o'rnatishni talab qiladi, bu unga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan yoki ta'sir qiladigan tashqi omillarning zaruriy tahlilini o'z ichiga olishi kerak.

Tarixiylik va mantiqiylikning birligi. O'rganilayotgan ob'ektning rivojlanish mantiqining shakllanishining butun tarixini kuzatmasdan turib, uni mantiqiy bilish mumkin emas. Shaxsni rivojlantirish jarayoni bizga ma'lum bir shaxsni tushunish kalitini topishga, uning tarbiyasi va ta'limi bo'yicha muayyan qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

Ushbu yondashuvning yana bir muhim talabi tadqiqot olib borishda turli usullarni ularning turli kombinatsiyalarida qo'llash zarurligini tan olishdir. Falsafa, sotsiologiya, madaniyatshunoslik fanlaridagi yutuqlar pedagogika sohasidagi tadqiqotlar uchun asosiy asos bo'lishi kerak. Bular pedagogik tadqiqotlar uchun eng umumiy metodologik talablardir. Ushbu tadqiqotda dialektikaning qonuniyatlari va kategoriyalari, eng avvalo, qandaydir umuminsoniy tamoyillar sifatida hisobga olinadi.

Ushbu umumiy tamoyillardan asos sifatida foydalanib, yanada aniqroq fundamental talablar shakllantirildi, ular, albatta, pedagogika sohasidagi tadqiqotchilar tomonidan hisobga olinadi.

PEDAGOGIKA

Tashqi ta'sirlar va ichki sharoitlarning birligi printsipli. Bu tamoyil shaxsning xatti-harakati va harakatlarining tashqi ma'lumotlarini baholash natijasida yuzaga keladigan ichki mazmuni bilish jarayoniga qaratilgan.

Shunday qilib, yuqorida muhokama qilingan tamoyillarni tahlil qilib, biz pedagogik tadqiqotlar o'tkazish uchun zarur bo'lgan aniq uslubiy talablarni shakllantirishimiz mumkin.

XULOSA

Bu tadqiqotlarda shaxsning sog'lom aqliy va jismoniy rivojlanishi vazifalari, ijodiy o'sish imkoniyatlari, o'quvchida qadriyat yo'nalishlari va motivatsiyasi, sezgi, axloqiy ko'rsatmalarni shakllantirish birinchi o'ringa chiqadi. Tadqiqot tashqi va ichki omillarning pedagogik jarayonga ta'sirini kuzatishni o'z ichiga olishi kerak. Lekin shu bilan birga, markazida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlar turadigan pedagogik tadqiqotlar o'zining o'ziga xosligini saqlab qolishi kerak. Globallashuv jarayonida tadqiqotchi jahon fani yutuqlaridan xabardor bo'lishi, inshonshunoslik borasida tadqiqotlarni tahliliy va tanqidiy o'rganish shart. Bizning asrimiz fanlarning tutash bandida yangi fanlar, tadqiqotlar yaratilishi bilan xarakterli. Pedagogik tadqiqot samarasi, mukammalligi insonni o'rganadigan fanlar yutug'idan foydalanilganiga bog'liq. Demak, tadqiqotni boshlanishida, pedagogik dalillarni ilmiy ob'ektiv baholash, ilmiy tahlil etish, maqsad va vazifalarini belgilash, fanning nazariy asosini bilish, falsafiy qonun va kategoriyalar asosida ta'lim-tarbiya voqeiyatini baholash, jahon ilmi fan yutuqlaridan maqsadli foydalanish, fanlarning tutash qonuniyatlari, imkoniyatlarini bilish ilmiy faoliyatga yo'llanmadir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Choriyev A, Choriyev N "Pedagogika tarixi metodologiyasi" Toshkent, "Fan", 2010.
2. Choriyev A, Choriyev "Pedagogikaning fanlararo bog'liqlik metodologiyasi" Toshkent, "Fan", 2011
3. Kraevskiy V.V. Pedagogika metodologiyasida paradigma muammosi / Sat. "Pedagogikaning zamonaviy muammolari: fan paradigmasi va ta'limni rivojlantirish tendentsiyalari: Butunrossiya uslubiy konferentsiya materiallari - SPb. Piter 2004 yil.
4. Obratsov P.I. Psixologik-pedagogik tadqiqot usullari va metodologiyasi –
4. Pedagogika o'qitish jarayonida innovatsion texnologiyalardan foydalanish fanlar [Elektron resurs] <http://ntfmfkonf.ucoz.ru>
5. Slastenin V., Isaev I. va boshqalar Pedagogika: Darslik [Elektron resurs] <http://www.gumer.info>
6. [Elektron resurs] <http://www.kalitva.ru/133371-kontrol-i-ocenka-usvoeniya-znaniy.html>